

Рахманова Оксана Кахрамонівна,
Університетський коледж
Київського університету імені Бориса Грінченка,
просп. Гагаріна, 16, м. Київ, 02094

ORCID id 0000-0002-3356-2611

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ СИНЕСТЕЗІЙНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ІНТЕГРОВАНИХ УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Статтю присвячено аналізу та розкриттю методологічної сутності поняття «педагогічні умови», виявленню педагогічних умов, які впливають на процес розвитку художньо-творчої синестезійності молодших школярів та розкривають особливості їхньої художньо-творчої синестезійності і креативного потенціалу на інтегрованих уроках музичного мистецтва, що сприяє свідомій орієнтації в системі художніх цінностей.

Ключові слова: педагогічні умови, синестезія, синестезійність, молодші школярі, інтегровані уроки музичного мистецтва.

Рахманова О.К.

Педагогические условия развития художественно-творческой синестезийности младших школьников на интегрированных уроках музыкального искусства

Статья посвящена анализу и раскрытию методологической сущности понятия «педагогические условия», выявлению педагогических условий, влияющих на процесс развития художественно-творческой синестезийности младших школьников и раскрывающих особенности их художественно-творческой синестезийности и креативного потенциала на интегрированных уроках музыкального искусства, что способствует сознательной ориентации в системе художественных ценностей.

Ключевые слова: педагогические условия, синестезия, синестезийность, младшие школьники, интегрированные уроки музыкального искусства.

Rakhmanova O.K.

Pedagogical conditions of artistic and creative synesthesia of junior students at integrated music lessons

The methodological concept of "pedagogical conditions" is analysed and its essence is disclosed. Special attention is given to the modern interpretation of this concept and its meaning in modern science is examined in details. The article is dedicated to the revealing the pedagogical conditions that influence the process of development of junior students' artistic and creative synesthesia. Careful attention is paid to the author's point of view on the definition of the concept of "pedagogical conditions" as well as to the additions which should be included to the definition taking into account the modern tendency to technology and science development. These pedagogical conditions disclose specifics of the artistic and creative synesthesia and creative potential of junior pupils at the integrated music lessons, which contributes to their deliberate orientation in the system of art values. The author defines a complex of the pedagogical conditions that symbolically can be divided into three groups: 1) creating emotionally-creative environment that stimulates development of junior students' artistic and creative synesthesia during the process of listening to musical composition; 2) dialogical interaction between the teacher and student in the process of junior students' artistic activity; 3) implementation of the individual differentiation in the development of junior students' artistic and creative synesthesia at the integrated music lessons, which considers individual characteristics of creative potential and creative abilities of junior students and setting the differentiated creative tasks in this way.

Вступ. На сучасному етапі мистецтво розвивається під впливом соціокультурних реалій інформаційного суспільства, що формується в умовах глобалізації: науково-технічної революції, експансії масової культури, масштабної ескалації медійних форм, процесів віртуалізації суспільства і культури. Основною тенденцією є втілення синестезійних ідей в синтезованих художніх об'єктах, заснованих на пріоритеті візуальності, що обумовлює весь комплекс виражальних засобів. Найважливішу роль у цьому процесі відіграє розвиток художньо-творчої синестезійності, що обумовлюється обґрунтуванням та реалізацією певних педагогічних умов.

Огляд літератури, концептуальних рамок, гіпотез тощо. У науковій літературі зустрічаються різні визначення поняття «педагогічні умови». Пропонуємо розглянути деякі з них. Отже, педагогічні умови — це:

1) сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів і матеріально-просторового середовища, спрямованих на вирішення поставлених задач (А.Я. Найн);

2) сукупність взаємопов'язаних і взаємозумовлених обставин процесу діяльності (В.І. Андреев, С.І. Ожегов);

3) єдність суб'єктивного й об'єктивного, внутрішнього і зовнішнього, сутності та явища (В.І. Андреев);

4) правила, що забезпечують нормальне протікання діяльності (С.Н. Брунова).

В. Радкіна зауважує, що процес художньо-творчої синестезійності молодших школярів на інтегрованих уроках музичного мистецтва буде більш ефективним, якщо його підготовка здійснюватиметься за таких педагогічних умов: інтеграції естетичних знань у сфері професійно-педагогічної діяльності (включення учнів в активне, самостійне оцінювання творів мистецтва на умовах усвідомлення художнього образу); набуття власного досвіду створення художнього образу в художньо-естетичній діяльності через усвідомлення естетичної картини світу [4, 96].

Л. Гончаренко досліджує умови розвитку художньо-творчої синестезійності засобами сучасної інструментальної музики. На її думку, цей процес стане ефективним у разі дотримання таких умов: систематичного використання у навчально-виховному процесі навчальних закладів широкого кола високоякісної музичної інформації різних видів і жанрів, зокрема інструментальної музики академічного спрямування; надання розвитку естетичного сприйняття молодших школярів засобами сучасної

інструментальної музики цілісного, діалогічного, дієво-творчого й професійного характеру; забезпечення особистісної позиції школярів в актах сприйняття, усвідомлення і трансляції цінностей сучасної інструментальної, зокрема фортепіанної, музики; збагачення змісту, форм і методів активізації естетично-виховної та художньо-творчої роботи з учнями в галузі сучасної академічної інструментальної музики [2, 64].

Ґрунтовний підхід до процесу виділення умов формування естетичних ідеалів учнів демонструє Г. Падалка. Вона стверджує, що результативність процесу залежатиме від дотримання таких умов: впровадження ціннісно-діяльнісного підходу в систему естетичного світогляду школярів, залучення учнів до естетичної оцінної діяльності; послідовного збереження при цьому індивідуального різноманіття художніх переваг молодших школярів; досягнення взаємозв'язку між формуванням естетичних ідеалів і смаків і становленням педагогічної свідомості; забезпечення регуляційної функції синестезії в процесі навчальної та виховної діяльності й організації дозвілля школярів засобами мистецтва; послідовної орієнтації навчання на актуальні форми художньої культури [5, 77].

Методологія дослідження базується на психологічних, музикознавчих, педагогічних теоріях синестезії та використанні її в музично-педагогічній практиці; педагогічних концепціях та ідеях щодо реалізації виховного впливу музичного мистецтва на розвиток художньо-творчої синестезійності молодших школярів. Для розв'язання поставлених завдань застосовувалися такі методи: спостереження, моделювання, аналогії, порівняння, анкетування, експертних оцінок, «музичне малювання» та музикознавчий аналіз синестезійної природи музичних творів.

Результати дослідження та обговорення. У ході дослідження нам видалися ефективними умови, визначені В. Софіщенко, а саме: розкриття змісту художньо-естетичних цінностей, їх поетапне освоєння та використання естетико-виховних можливостей навчальної, виховної та культуротворчої діяльності. Кожна з цих умов відображає специфіку розвитку того чи іншого компонента художньо-творчої синестезійності. Розглядаючи специфіку розвитку естетичного сприйняття та процес формування його у молодших школярів на інтегрованих уроках музичного мистецтва, спираючись при цьому на аналіз наукової літератури з педагогіки, психології, філософії, припускаємо, що досягти ефективності процесу розвитку художньо-творчої синестезійності можна за наявності таких умов:

— професійної естетичної спрямованості учнів на розвиток естетичного світогляду та забезпечення рефлексивного управління цим процесом;

— реалізації змісту естетичної підготовки молодших школярів у навчально-виховній аудиторній та позааудиторній діяльності;

— застосування естетичного «занурення» під час вивчення предметів гуманітарного циклу.

Педагогічне забезпечення процесу розвитку художньо-творчої синестезійності засобами музичного мистецтва — це один з важливих напрямів соціокультурної діяльності школи, сім'ї, закладів культури, які повинні сприяти активному залученню учнів до світу прекрасного в дійсності та мистецтві; це вияв професійної майстерності вчителів, які зобов'язані стимулювати естетичну активність школярів, розвивати їхні естетичні почуття, мислення, художній світогляд; це освітньо-виховна система, спрямована на послідовне вирішення ціннісно-орієнтаційних, інформаційних, методичних та організаційних питань саморегуляції духовно-практичного зв'язку учнів з прекрасним в дійсності та мистецтві.

Для розвитку художньо-творчої синестезійності молодших школярів на інтегрованих уроках музичного мистецтва важливо працювати у таких напрямках:

— визначення проблеми розвитку художньо-творчої синестезійності молодших школярів у процесі вивчення музичного мистецтва як пріоритетної у навчально-виховній діяльності загальноосвітньої школи;

— координація естетико-виховного впливу школи, сім'ї, установ культури в процесі розвитку художньо-творчої синестезійності учнів;

— розробка та впровадження на практиці комплексної програми розвитку художньо-творчої синестезійності молодших школярів засобами музичного та інших видів мистецтва;

— використання у навчально-виховній роботі різних джерел та засобів інформації з метою

розвитку художньо-творчої синестезійності молодших школярів;

— стимулювання естетичної активності молодших школярів засобами музичного, театрального мистецтва в навчальній та виховній роботі;

— використання в процесі розвитку художньо-творчої синестезійності молодших школярів традиційних та інноваційних форм та методів роботи.

Вказані напрямки роботи успішно реалізовувались за допомогою комплексу педагогічних умов, які умовно можна об'єднати у чотири групи:

1) створення емоційно-естетичного середовища, яке стимулює художньо-творчу синестезійність молодших школярів у процесі слухання музичного твору;

2) застосування проблемно-пошукових ситуацій, що зумовлюють початок художньо-образного мислення, мотивації та потреби молодших школярів до самовираження;

3) стимулювання активної позиції та ініціативного пошуку молодшого школяра у пізнанні різних видів мистецтва шляхом інтеграції творів мистецтва;

4) комбінування колективних, групових та індивідуальних форм освітньої діяльності молодших школярів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розвиток художньо-творчої синестезійності молодших школярів базується на педагогічних принципах як узагальненій системі вимог, що охоплюють всі аспекти освітнього процесу. Художньо-творча синестезійність є вагомим компонентом художнього сприйняття та розвивається при сприйманні, розумінні, асоціюванні мистецького твору.

Варто зазначити, що розвиток художньо-творчої синестезійності молодших школярів забезпечують окреслені педагогічні умови у процесі їх цілісного, органічного взаємозв'язку, взаємодоповнення та взаємопроникнення.

ДЖЕРЕЛА

1. Галеев Б.М. Содружество чувств и синтез искусств / Б.М. Галеев. — М. : Знание, 1982. — С. 61.
2. Масол Л.М. Методика навчання у початковій школі : посіб. для вчителів / Л.М. Масол, О.В. Гайдамака, Е.В. Белкіна, О.В. Калініченко, І.В. Руденко. — Х. : Веста; Ранок, 2006. — С. 256.
3. Надолінська Т.В. Ігрові педагогічні технології в професійній діяльності педагога-музиканта / Т.В. Надолінська // Мистецтво та освіта : наук.-метод. журн. — 2014. — № 1. — С. 8–32.
4. Nathan Witthoft, Jonathan Winawer, David M Eagleman. Prevalence of Learned Grapheme-Color Pairings in a Large Online Sample of Synesthetes. PLoS ONE. 2015;10(3):e0118996. DOI: 10.1371/journal.pone.0118996.
5. A. Das, J.G. Franca, R. Gattass, J.H. Kaas, M.A.L. Nicolelis, C. Timo-Iaria, C.D. Vargas, N.M. Weinberger, E. Volchan. The Brain Decade in Debate: VI. Sensory and motor maps: dynamics and plasticity / Brazilian Journal of Medical and Biological Research. 2001;34(12):1497-1508. DOI: 10.1590/S0100-879X2001001200001.

6. *Árni Gunnar Ásgeirsson, Maria Nordfang, Thomas Alrik Sørensen.* Components of Attention in Grapheme-Color Synesthesia: A Modeling Approach. // PLoS ONE. 2015;10(8):e0134456. DOI: 10.1371/journal.pone.0134456.

REFERENCES

1. *Galeev B.M.* Sodruzhestvo chuvstv i sintez iskusstv [The Fellowship of Senses and Synthesis of Arts]. Moscow: Znanie, 1982. — S. 61 (in Russian).
2. *Masol L.M.* Metodyka navchannia u pochatkovii shkoli : posibnyk dlia vchyteliv [Teaching Technique in Primary Schools: the study guide for teachers]. Kharkiv: Vesta «Ranok» 2006. — S. 256 (in Ukrainian).
3. *Nadolinska T.V.* Ihrovi pedahohichni tekhnolohii v profesiinii diialnosti pedahoha-muzykanta [Game and Pedagogical Technologies in Professional Activity of Teacher and Musician]. Mystetstvo ta osvita: Nauk.-metod. zhurn. — 2014. — № 1. — С. 8–32 (in Ukrainian).
4. *Nathan Witthoft, Jonathan Winawer, David M Eagleman.* Prevalence of Learned Grapheme-Color Pairings in a Large Online Sample of Synesthetes. PLoS ONE. 2015;10(3):e0118996 DOI 10.1371/journal.pone.0118996.
5. *A. Das, J.G. Franca, R. Gattass, J.H. Kaas, M.A.L. Nicolelis, C. Timo-Iaria, C.D. Vargas, N.M. Weinberger, E. Volchan.* The Brain Decade in Debate: VI. Sensory and motor maps: dynamics and plasticity / Brazilian Journal of Medical and Biological Research. 2001;34(12):1497-1508. DOI: 10.1590/S0100-879X2001001200001.
6. *Árni Gunnar Ásgeirsson, Maria Nordfang, Thomas Alrik Sørensen.* Components of Attention in Grapheme-Color Synesthesia: A Modeling Approach. // PLoS ONE. 2015;10(8):e0134456. DOI: 10.1371/journal.pone.0134456.